

ПСИХОЛОГИЈА

**Испитни каталог
за државну матуру у
школској години 2023/2024.**

Nacionalni centar
za vanjsko vrednovanje
obrazovanja

ИСПИТНИ КАТАЛОГ ЗА ДРЖАВНУ МАТУРУ У ШКОЛСКОЈ ГОДИНИ 2023/2024.
ПСИХОЛОГИЈА

Nacionalni centar
za vanjsko vrednovanje
obrazovanja

САДРЖАЈ

УВОД	5
1. ПОДРУЧЈА ИСПИТИВАЊА	6
2. ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ	7
3. СТРУКТУРА ИСПИТА	12
4. ТЕХНИЧКИ ОПИС ИСПИТА	13
4.1. ТРАЈАЊЕ ИСПИТА	13
4.2. ИЗГЛЕД ИСПИТА И НАЧИН РЕШАВАЊА	13
4.3. ПРИБОР	13
5. ОПИС БОДОВАЊА	14
6. ПРИМЕРИ ЗАДАТАКА	16
6.1. ПРИМЕР ЗАДАТКА ВИШЕСТРУКОГ ИЗБОРА	16
6.2. ПРИМЕР ЗАДАТКА КРАТКОГ ОДГОВОРА	17
6.3. ПРИМЕР ЗАДАТКА ПРОДУЖЕНОГ ОДГОВОРА	18
7. ПРИПРЕМА ЗА ИСПИТ	20

УВОД

Психологија је изборни предмет државне матуре.

Испитни каталог за државну матуру из Психологије је темељни документ испита у ком су наведени и објашњени садржаји, критеријуми те начини испитивања и вредновања знања у школској години 2023/2024. Испитни каталог усклађен је с одобреним курикулумом за Психологију за гимназије у Републици Хрватској¹.

Циљеви испита државне матуре из Психологије су утврдити кандидатов² ниво усвојености знања дефинисаних кроз исходе учења током средњошколског образовања. Кандидати се током школовања упознају с теоријским приступима и научним истраживањима психичких процеса и понашања те са различитим факторима који на њих делују. Ти садржаји предмета су изабрани ради развоја темељне психологијске писмености која укључује примену стечених психологијских знања и вештина у свакодневном животу. Тако кандидати боље разумеју себе и друге, лакше управљају својим психичким процесима и понашањем, критички размишљају и отпорнији су на различите покушаје манипулације, успешније комуницирају и решавају сукобе, граде складније односе са другима те доносе одлуке према сопственим моралним начелима. Те спознаје им у ширем контексту помажу да разумеју понашање група и понашање појединаца у групи у различитим социјалним ситуацијама те утицај социјалне околине и културе у обликовању њихових вредности, ставова и веровања.

Испитни каталог садржи седам поглавља:

1. Подручја испитивања
2. Образовни исходи
3. Структура испита
4. Технички опис испита
5. Опис бодовања
6. Примери задатака
7. Припрема за испит.

У првом и другом поглављу наведено је шта се испитује у испиту. У првом поглављу наведена су подручја испитивања, а у другом кључна знања и вештине које кандидат треба усвојити.

У трећем, четвртном и петом поглављу описани су начин испитивања, структура и облик испита, врсте задатака те начин решавања и вредновања задатака и испитних целина.

У шестом поглављу наведени су примери задатака са детаљним објашњењем, а у седмом поглављу објашњено је на који начин се треба припремити за испит.

¹ NN, бр. 7/2019., (22. јануара 2019).

² Термин „кандидат” у испитном каталогу подразумева родну разлику те се односи и на кандидаткиње и на кандидате.

1. ПОДРУЧЈА ИСПИТИВАЊА

Испитом државне матуре из Психологије проверава се:

- достигнут ниво знања и компетенције кандидата у овим подручјима:
 - подручје А – научно-истраживачки приступ
 - подручје Б – ја
 - подручје Ц – ја и други
- међусобно повезивање и примена знања из различитих наведених подручја.

2. ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ

У овом поглављу су за свако подручје испитивања наведени образовни исходи, односно конкретни описи онога шта кандидат мора знати и разумети учинити да би остварио жељени резултат у испиту државне матуре из Психологије.

Табела 1. Подручје А – научно-истраживачки приступ

ПОТПОДРУЧЈЕ	ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ ПРЕМА КУРИКУЛУМУ	РАЗРАДА ОБРАЗОВНИХ ИСХОДА
1.1. Научно одређење психологије	1.1.1. Ученик интерпретира психологију као истраживачку и примењену науку (PS A.1.)	♦ објаснити предмет истраживања психологије
		♦ критички се осврнути на научна и ненаучна тумачења понашања и доживљавања
		♦ описати подручја рада психолога (клинички, организацијски, школски, социјални, развојни...) и важност психологије за појединца и заједницу
		♦ упоредити основна обележја метода истраживања у психологији
		♦ објаснити једноставан концепт истраживања и етичка начела у психологијским истраживањима
		♦ критички се осврнути на психологијска истраживања
		♦ осмислити нацрт једноставног психолошког истраживања

Табела 2. Подручје Б – ја

ПОТПОДРУЧЈЕ	ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ ПРЕМА КУРИКУЛУМУ	РАЗРАДА ОБРАЗОВНИХ ИСХОДА
2.1. Когнитивни процеси	2.1.1./2.2.1. Ученик објашњава како когнитивни процеси, мотивација и емоције (у динамичном односу) управљају понашањем и примењује знања о томе на различите животне ситуације (PS B.1.)	♦ објаснити и применити начела перцептивне организације, перцепције дубине и перцепције кретања
		♦ објаснити настанак и функције перцепције те утицај различитих (физиолошких, социјалних, културалних и субјективних) фактора на перцепцију

ПОТПОДРУЧЈЕ	ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ ПРЕМА КУРИКУЛУМУ	РАЗРАДА ОБРАЗОВНИХ ИСХОДА
2.1. Когнитивни процеси	2.1.1./2.2.1. Ученик објашњава како когнитивни процеси, мотивација и емоције (у динамичном односу) управљају понашањем и примењује знања о томе на различите животне ситуације (PS B.1.)	♦ објаснити процес и врсте памћења
		♦ објаснити процес и узроке заборављања
		♦ објаснити на примерима стратегије побољшавања памћења на основу резултата истраживања и сопственог искуства
		♦ објаснити основна начела метода учења и применити методе учења у различитим практичним подручјима
2.2. Афективни и конативни процеси	2.2.1./2.2.1. Ученик објашњава како когнитивни процеси, мотивација и емоције (у динамичном односу) управљају понашањем и примењује знања о томе на различите животне ситуације. (PS B.1.)	♦ објаснити врсте и компоненте емоција и факторе који на њих утичу на примерима из свакодневног живота
		♦ применити знање о емоцијама на различите ситуације из свакодневног живота
		♦ објаснити утицај емоција на друге психичке процесе и понашање
		♦ објаснити на примерима врсте мотива и мотивације те њихову повезаност с различитим понашањима
		♦ објаснити појам стреса и фрустрације, њихову физиолошку основу и узроке њиховог настанка
		♦ применити знање о стресу и фрустрацији на свакодневне ситуације
2.3. Индивидуалне разлике	2.3.1. Ученик расправља о индивидуалним разликама међу људима (PS B.2.)	♦ упоредити различите начине ношења са стресом/фрустрацијом
		♦ објаснити појам, расподелу и разлике у интелигенцији (с обзиром на доб, пол, групну припадност и сл.)
		♦ објаснити утицај биолошких, околишких и културалних фактора на интелигенцију

ПОТПОДРУЧЈЕ	ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ ПРЕМА КУРИКУЛУМУ	РАЗРАДА ОБРАЗОВНИХ ИСХОДА
2.3. Индивидуалне разлике	2.3.1. Ученик расправља о индивидуалним разликама међу људима (PS B.2.)	♦ објаснити различите моделе интелигенције (Спирменов, Кателов, Терстонов, Штернбергов, Гарднеров) и закључити о улози различитих врста интелигенције у различитим подручјима живота
		♦ објаснити појам личности и чиниоце који обликују личност
		♦ упоредити различите теоријске приступе личности (психоаналитички, хуманистички, бихејвиорални, социјално-когнитивни, особински)
		♦ описати технике за испитивање личности и њихову практичну примену
		♦ описати основне психичке поремећаје и упоредити начине њиховог лечења
		♦ закључивати о факторима који доприносе очувању менталног здравља и начинима остваривања психичке добробити
		♦ објаснити важност дестигматизације и толерантног односа према особама с психичким обољењима
	2.3.2. Ученик упоређује развој појединца током животног циклуса (PS B.4. проширени исход)	♦ објаснити улогу наследних и околиских фактора у развоју појединца на примерима
		♦ упоредити когнитивни, емоционални и социјални развој појединца у различитим развојним раздобљима на примерима
		♦ упоредити фазе когнитивног развоја према Жану Пијажеу
		♦ објаснити развој појма о себи и његове компоненте
		♦ упоредити стилове родитељства и применити начела теорија учења у објашњавању одгојних поступака према деци

Табела 3. Подручје Ц – ја и други

ПОТПОДРУЧЈЕ	ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ ПРЕМА КУРИКУЛУМУ	РАЗРАДА ОБРАЗОВНИХ ИСХОДА
3.1. Социјална психологија	3.1.1. Ученик расправља о различитим факторима који утичу на односе појединаца и других (PS C.1.)	♦ анализирати социјалну перцепцију (невербалну комуникацију, обликовање утиска, процес атрибуције) и имплицитне теорије личности
		♦ објаснити улогу социјалне перцепције у понашању према другим особама на примерима из свакодневног живота
		♦ описати настанак ставова, стереотипа, предрасуда и дискриминације
		♦ објаснити компоненте става и предрасуде
		♦ објаснити и илустровати утицај ставова стереотипа и предрасуда на селективност перцепције, памћења, расуђивања и емоције
		♦ објаснити повезаност ставова, стереотипа и предрасуда с понашањем и ефектом самоиспуњавајућег пророчанства
		♦ објаснити на примерима како се може утицати на смањење стереотипа, предрасуда и дискриминације
		♦ објаснити настанак сукоба на индивидуалном и групном нивоу
		♦ применити знање о факторима који утичу на настанак сукоба за стварање складнијих међуљудских односа и за сарадњу у својој околини
		♦ објаснити социјалну и емоционалну интелигенцију

ПОТПОДРУЧЈЕ	ОБРАЗОВНИ ИСХОДИ ПРЕМА КУРИКУЛУМУ	РАЗРАДА ОБРАЗОВНИХ ИСХОДА
3.1. Социјална психологија	3.1.2. Ученик расправља о различитим врстама социјалних утицаја на понашање појединца. (PS C.2.)	♦ анализирати обележја групе
		♦ анализирати учинке различитих социјалних утицаја на понашање појединца на примерима из свакодневног живота или у ширем друштвеном/ историјском контексту
		♦ објаснити начине на које маркетиншко оглашавање, масовни медији или политичке поруке желе утицати на изборе, ставове или понашања на примерима из свакодневног живота
		♦ расправити о факторима који доприносе стварању отпорности на маркетиншки, медијски, политички или групни притисак
		♦ применити резултате истраживања о факторима који доприносе стварању отпорности на маркетиншки, медијски, политички или групни притисак на свакодневне животне ситуације
	3.1.3. Ученик расправља о важности просоцијалног понашања. (PS C.3. проширени исход)	♦ објаснити просоцијално понашање
		♦ објаснити факторе који доприносе просоцијалном понашању
		♦ објаснити важност просоцијалног понашања за развој солидарности као темељне људске вредности
		♦ навести (планирати) примере просоцијалног понашања према другима и другачијима

3. СТРУКТУРА ИСПИТА

Испит државне матуре из психологије састоји се од три испитна подручја и садржи укупно **44** задатка.

Подручје А – *научно-истраживачки приступ* односи се на **научно одређење психологије**.

Подручје Б – *ја* односи се на **когнитивне процесе** (перцепција, памћење, учење), **афективне процесе и конативне процесе** (емоције и мотивација) те на **индивидуалне разлике** (интелигенција, личност, развојна психологија).

Подручје Ц – *ја и други* односи се на **социјалну психологију** (социјална перцепција, социјални утицај, социјални односи).

Задацима у испиту обухваћена су интегрисана знања из свих подручја.

Испит је подељен према врстама задатака.

Прву групу чине задаци вишеструког избора с четири понуђена одговора, другу групу задаци кратког одговора, а трећу групу задаци продуженог одговора.

Табела 4. Структура испита

ПОДРУЧЈЕ	ПОТПОДРУЧЈЕ	ЗАДАЦИ ВИШЕСТРУКОГ ИЗБОРА	ЗАДАЦИ КРАТКОГ ОДГОВОРА	ЗАДАЦИ ПРОДУЖЕНОГ ОДГОВОРА	УКУПНО
А – научно- истраживачки приступ	Научно одређење психологије	4	1	1	6 (13,6%)
Б – ја	Когнитивни процеси	6	2	1	27 (61,4%)
	Афективни и конативни процеси	5	2	1	
	Индивидуалне разлике	6	3	1	
Ц – ја и други	Социјална психологија	6	4	1	11 (25%)
УКУПНО		27 (61,4%)	12 (27,3%)	5 (11,3%)	44 (100%)

НАПОМЕНА: Поједини задаци су везани за уводни део у облику краћег текста, фотографије, цртежа или графичког приказа.

4. ТЕХНИЧКИ ОПИС ИСПИТА

4.1. ТРАЈАЊЕ ИСПИТА

Испит државне матуре из Психологије траје **90 минута** без паузе.

Време спровођења ће бити објављено на интернетској страници Националног центра за вањско вредновање образовања (www.ncvvo.hr).

4.2. ИЗГЛЕД ИСПИТА И НАЧИН РЕШАВАЊА

Кандидат добија сигурносну кесицу у којој су испитна свеска, лист за одговоре и лист за концепт.

Важно је пажљиво прочитати текст општих упутстава и текст упутства за решавање задатака и обележавање тачних одговора.

Уз сваку врсту задатака приложено је и упутство за решавање. Важно је пажљиво прочитати то упутство јер је у њему назначен и начин обележавања тачних одговора.

У задацима затвореног типа (задаци вишеструког избора) кандидат мора да обележи тачне одговоре знаком X на листу за одговоре. Ако кандидат обележи више од једног одговора, задатак ће се бодовати с 0 (нула) бодова без обзира на то шта је међу обележенима и тачан одговор.

У задацима отвореног типа (задаци кратког и продуженог одговора) кандидат мора одговорити кратким одговором са неколико речи или једноставном реченицом (задаци кратког одговора) или одговорити са неколико реченица на за то предвиђено место у испитној свесци (задаци продуженог одговора). Ако кандидат погрешно, треба да прецрта нетачан одговор, стави га у заграду, напише тачан одговор и стави параф (искључиво скраћени потпис, а не пуно име и презиме) поред тачног одговора.

При решавању задатака отвореног типа кандидати могу употребљавати лист за концепт, али на крају морају своје одговоре преписати на лист за уредно писање.

4.3. ПРИБОР

Током писања испита дозвољено је употребљавати искључиво хемијску оловку која пише плавом или црном бојом.

5. ОПИС БОДОВАЊА

Кандидат у испиту може остварити **54 бода**.

У задацима вишеструког избора тачно обележен одговор на листу за одговоре доноси 1 бод. Успешним решавањем тих задатака кандидат може остварити 27 бодова.

У задацима кратког одговора тачан одговор доноси 1 бод. Тачним решавањем задатака кратког одговора кандидат може остварити 12 бодова.

У задацима продуженог одговора тачан и логично структурисан одговор може да се вреднује са једним бодом, са два бода или максимално са три бода у зависности од прецизности кандидатовог одговора. Тачним решавањем свих задатака продуженог одговора у испиту кандидат може остварити 15 бодова.

Опис бодовања према врсти задатака приказан је у табlici 5.

Табела 5. Бодовање према врстама задатака

Задаци вишеструког одговора	1 бод 1 бод – тачан одговор 0 бодова – нетачан одговор, више обележених одговора или одговор није наведен
Задаци кратког одговора	1 бод 1 бод – потпуно тачан одговор 0 бодова – делимично тачан одговор, нетачан одговор или одговор није наведен
Задаци продуженог одговора	3 бода Дужина одговора није пресудна при вредновању. 3 бода – одговор удовољава захтевима задатка, логично је структурисан, садржајан и усмерен на питање 2 бода – питање је делимично одговорено, нпр. тачно је именовано оно шта се тражи у питању, присутан је и опис ком недостају информације или су само делимично тачне или су само делимично усмерене на питање 1 бод – на питање је делимично одговорено, али садржи знатније недостатке, нпр. тачно је именовано оно шта се тражи, али недостаје опис или садржи нетачне информације или оне нису усмерене на питање 0 бодова – нетачан одговор, одговор није наведен или одговор не задовољава ниједан од претходно наведених критеријума

Табела 6. Бодовања испитних потподручја

ПОДРУЧЈЕ	ПОТПОДРУЧЈЕ	ЗАДАЦИ ВИШЕСТРУКОГ ИЗБОРА	ЗАДАЦИ КРАТКОГ ОДГОВОРА	ЗАДАЦИ ПРОДУЖЕНОГ ОДГОВОРА	УКУПНО
А – научно- истраживачки приступ	Научно одређење психологије	4	1	3	8 (14,8%)
Б – ја	Когнитивни процеси	6	2	3	33 (61,1%)
	Афективни и конативни процеси	5	2	3	
	Индивидуалне разлике	6	3	3	
Ц – ја и други	Социјална психологија	6	4	3	13 (24,1%)
УКУПНО		27 (50%)	12 (22,22%)	15 (27,78%)	54 (100%)

6. ПРИМЕРИ ЗАДАТАКА

У овом поглављу су наведени примери задатака. Испит из Психологије састоји се од задатака затвореног типа (задаци вишеструког избора) и задатака отвореног типа (задаци кратког одговора и задаци продуженог одговора).

Уз сваки пример задатка наведено је и упутство за решавање задатка, тачан одговор, подручје испитивања, потподручје, образовни исход који се тим задатком испитује те начин бодовања.

6.1. ПРИМЕР ЗАДАТКА ВИШЕСТРУКОГ ИЗБОРА

Задатак вишеструког избора састоји се од упутства (у ком је описан начин решавања задатка и које је заједничко за све задатке тог типа у низу), основе (у којој је постављен задатак) те четири понуђена одговора од којих је један тачан.

Упутство за решавање задатка вишеструког избора гласи:

У следећим задацима од више понуђених одговора само је **један** тачан.

Тачне одговоре морате обележити знаком X на листу за одговоре.

Тачан одговор доноси један бод.

Задатак:

Који се психолог бави избором људи који најбоље удовољавају захтевима одређеног радног места?

- A. клинички
- B. развојни
- C. социјални
- D. организацијски

ТАЧАН ОДГОВОР: D

ПОДРУЧЈЕ: A – научно-истраживачки приступ (Научно одређење психологије)

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: описати подручја рада психолога

БОДОВАЊЕ:

1 бод – тачан одговор

0 бодова – нетачан одговор, одговор није обележен или је обележено више одговора

6.2. ПРИМЕР ЗАДАТКА КРАТКОГ ОДГОВОРА

Задатак кратког одговора састоји се од упутства (у ком је описан начин решавања задатка и које је заједничко за све задатке тог типа у низу) и основе (најчешће питања) у којој је задато шта кандидат треба одговорити.

Упутство за решавање задатка кратког одговора гласи:

У следећим задацима одговорите кратким одговором (речју, са неколико речи или једноставном реченицом).

Одговоре упишите **само** на предвиђено место у испитној свесци.

Тачан одговор доноси један бод.

Задатак:

Најважније је никад не престати постављати питања. Радозналост постоји с разлогом. Човек не може не бити задивљен кад размишља о мистеријама вечности и живота, о чудесној структури стварности. Довољно је да сваког дана успемо разумети само мали део те мистерије.

Алберт Ајнштајн

Извор: Миљковић, Д., Ријавец, М. (1999). Тко су добри људи. Загреб

Која врста мотивације с обзиром на врсту подстицаја је описана у тексту?

ТАЧАН ОДГОВОР: интринзична мотивација

ПОДРУЧЈЕ: В – ја (Афективни и конативни процеси)

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: објаснити на примерима врсте мотива и мотивације и њихову повезаност с различитим понашањима

БОДОВАЊЕ:

1 бод – тачан одговор

0 бодова – делимично тачан одговор, нетачан одговор или одговор није наведен

6.3. ПРИМЕР ЗАДАТКА ПРОДУЖЕНОГ ОДГОВОРА

Задатак продуженог одговора састоји се од упутства (у ком је описан начин решавања задатка и које је заједничко за све задатке тог типа у низу), почетног садржаја (текста, слике, цртежа, фотографије или графичког приказа) и основе (најчешће питања) у којој је задато шта кандидат треба одговорити.

Упутство за решавање задатка продуженог одговора гласи:

У следећим задацима одговорите са неколико реченица, јасно и сажето, усмеравајући се на оно шта је битно за задатак и користећи се почетним садржајем.

Одговоре упишите **само** на предвиђено место у испитној свесци.

Тачан одговор доноси један, два или највише три бода.

Задатак:

Пажљиво прочитајте текст.

Дојенчад често комуницира плачем. На пример, плачем може поручивати да је поспано. Плач се може појавити и као реакција на неки изненадни звук. Дојенче може плакати и када се одваја од родитеља или да би привукло пажњу родитеља који се у том тренутку бави братом или сестром.

Наведите три врсте фактора који утичу на понашање и психичке процесе и сваки повежите с одговарајућим примером из почетног текста.

МОДЕЛ ТАЧНОГ ОДГОВОРА:

- **Физикални фактори** – Плач се може појавити и као реакција на неки изненадни звук.
- **Физиолошки/биолошки фактори** – На пример, плачем може поручивати да је поспано.
- **Социјални фактори** – Дојенче може плакати и када се одваја од родитеља или да би привукло пажњу родитеља који се у том тренутку бави братом или сестром.

ПОДРУЧЈЕ: А – научно-истраживачки приступ (Научно одређење психологије)

ОБРАЗОВНИ ИСХОД: објаснити предмет истраживања психологије

БОДОВАЊЕ:

3 бода – Наведене су 3 врсте фактора који утичу на понашање и психичке процесе и сваки је повезан с одговарајућим примером из текста.

2 бода – Наведене су 2 или три врсте фактора и два су повезана са одговарајућим примером из текста.

Наведене су 3 врсте фактора и један је повезан са одговарајућим примером из текста.

1 бод – Наведене су 2 или 1 врста фактора и један је повезан са одговарајућим примером из текста.

Наведене су 2 или 3 врсте фактора.

0 бодова – сви остали одговори који не укључују горе наведено или одговор није наведен

7. ПРИПРЕМА ЗА ИСПИТ

У интересу кандидата је савесно приступити испиту, понашати се према прописаним правилима и настојати остварити шта бољи резултат. У начелу за припрему овог испита вреди општа правила која вреди и за друге врсте писаних испита. Испитни каталог као јавни документ пружа важне информације и наставницима и кандидатима те јасно описује шта ће се и како испитивати на државној матури.

Исходи вишег нивоа подразумевају оствареност исхода нижег нивоа (нпр. исход „упореди“ подразумева да ученик може „дефинисати, објаснити, навести пример и сл.“).

Кандидати би требало да почну с озбиљним припремама за испит три до четири месеца уочи испита. Корисно је направити план рада по данима и недељама и бележити количину градива обрађену током дана.

Теоријска знања је важно међусобно повезивати и објашњавати на примерима из свакодневних животних ситуација. За проверу степена усвојености и понављање садржаја могу се употребљавати испити из претходних година објављени на интернетској страници Националног центра за вањско вредновање образовања.

Литература за припрему испита из Психологије су уџбеници које је прописало и одобрило Министарство знаности и образовања Републике Хрватске током протеклог четворогодишњег раздобља.

1. Бобан Липић, А., Јамбровић Чугура, И., Колега, М., уџбеник за психологију за други и трећи разред гимназије, Школска књига, Загреб, 2020.
2. Ракоци, В., Рибарић Грубер, А., Каменов, Ж. уџбеник за психологију за други и трећи разред опште и трећи разред језичне гимназије, Алфа, Загреб, 2020.

Начин полагања испита државне матуре као и мере које се изричу у случају недозвољеног понашања ученика су прописани Правилником о полагању државне матуре (Народне новине, 1/13, 41/19, 127/19, 55/20, 53/21, 126/21 и 19/23).

